

Գ Ր Ս Կ Ա Ն

ՆԻՐԵԼՈՒՆԳՆԵՐՈՒՆ ԵՐԳԸ¹

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ո՛ր մեկուսե մերկի է անեամօր մնալ
Նիրեւոնեգներուն Երգին,
Կէօթէ

ԻՐԵԼՈՒՆԳՆԵՐՈՒՆ քերթուածը միակ մեծ ազգային դիցազգներգութիւնն է՝ զոր արտաւորած ըլլան Եւրոպայի ժողովուրդները հին ժամանակներէ հետեւ:

Ամենաշահեկան յիշատակարան մը մարդկային մտքին զարգացման պատմութեան, քան զոր ոչինչ կայ լաւագոյն՝ որ ատակ բնէ մեզ գոչակեղտ դիցազգական բանաստեղծութիւնը կազմող խորհրդաւոր տարրերը: Ան կը վերաբերի ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ նաեւ ամեն երկիրներու՝ որոնք բնակուեցան կամ գրաւուեցան գերմանական ցեղերէ, զի ան կը բովանդակէ դիցազգական աւանդութիւններ Յրասկներուն, Բուրգուններուն եւ Գոթերուն, եւ կը գտնուի հոն յիշատակը հինաւորք միութեան (mythos), զոր յաղորդ ցեղը բերած է իր հետ՝ երբ թողոք Աւիոյ լեռնապաշտակները: Թե՛եւ երանգաւորուած միջինդարեան քրիստոնէական եւ սասկետական գողափարեան, որս ցողքով, կ'ըմձայէ սակայն միակ նկար մը բարբերու եւ զգացումներու նոխմական Գերմանիոյ: Այնպիսի կարեւոր գործ մը, որ միևնույն իսկ բնի տուած է Եօթի, թէ ոչ ոքի ներուած է անեամօր մնալ տոյն հոյակապ դիցազգներգութեան:

Երգային դիցազգական երգերուն հետ մեծ աղերս ունի Նիրեւոնեգներուն երգը, թէ եւ ան իր երգերուն ծագումովը Սկանդինաւեան ըլլայ, եւ ձեւը որով ան մեզի հասած է՝ Խալանտայի հարկ ըլլայ վերագրել. դիցազգական զրոյցին ամբողջ այն մասը որ Սիգֆրիդի կը վերաբերի՝ նկատ է Երգային հիստորիային Գերմանիայէն: Ասիկա հաստատուած է նոյն իսկ Երգայէն, ուր իր երգիչները յաճախ կ'անդամակն գերմանական աղբիւրներուն: Այս կետը աւելի որոշ

պիտի տեսնեն ընթերցողները՝ երբ Երգայի երգերուն քարգմանութիւնը եւս տանք իրենց:

Միւս տարրը որ կը մտնէ Նիրեւոնեգներուն երգին մէջ՝ դէպք մըն է որ պատմական կը բուսի, եւ պետք է այդպէս ըլլայ անշուշտ: Այդ, միևնույն դիցաբանական կամ առասպելական տարրը կ'ընդգրկէ ամբողջ առաջին մասը Նիրեւոնեգներուն քերթուածին, առաջին երգէն միևնույն տեսանկէնքորդ երգը, այս երկրորդ պատմական տարրը՝ ընդհակառակէ՝ կ'ընդգրգէ քերթուածին ամբողջ երկրորդ մասը, այսինքն՝ քսաներորդէն միևնույն երեսունիններորդը: Եւ հոն կը պատմուի անձիտուներ Բուրգունդեան իշխանական ընտանիքի մը՝ որ տեղի կ'ունենայ Հոնց Լոյնք քաղաքին արքունիքին մէջ, պատմական դէպք՝ պատմուած նաեւ Ալոտի, տանիոյ Պրոպերտուսէն, ըստ որում Ատտիլիոս քաղաքը (քերթուածին մէջ Լոյնք) յաղորդ է եւ անձիտեր Բուրգունդիոյ քաղաքը մը իր ամբողջ ընտանիքով յամի 435 հասարակաց բռակաւնին:

Ինչ ինչ կեանք որ Նիրեւոնեգներուն երգին մէջ անդոյծ կը մնան, կը բուսաւորուին Երգայի երգով:

ԹԱՐԻՄԱՆԶԸ

Ա Ռ Ս Զ Ի Ն Պ Ա Ս Ա Ն Ա Ր

ՔՐԻՍՏԻՆԻՒԻ ԵՐԱԶԸ

ԶԵՐՈՅՆԵՐ Հին ժամանակաց կ'աւանդեն Հրաշալիքներ արժանազով դիցազանց Մատիւ, յանդուգն արիւնթեանց, բերնաբազուարճ Հանդէսներու, արցունքներու, հեծութեանց: Հրաշալիք արու՞ վէպն երբ լրջօք պիտի դուք Արիստիտ հերոսներու մարտերուն:

Բուրգունդիոյ մէջ օրիորդ մը կ'աճէր Ալիքան օրիուն, որմէ չքանալ աւելի Ոչ մէկ երկրի մէջ կարելի էր գտնել: Քրիմիլիզ էր իր անունն, եղաւ աղուոր կին. իր պատեհաւ շատ քաջաօրէն դիցազներ Կորսնցնէին պիտի՝ իրենց կեանքն ու մարմինը: Շատ կտրիմներ սիրտ կ'ընէին ուզելու: Զեռք չքնաղ կոչին. ոչ օք կ'ատէր զինք. Անշափօրէն ազնուական էր մարմինն: Ու գեղազէշ. հըրապոյրներն ու շնորհներն Անոր ամէն կին կրնային զարդարել:

Կը պահէին գանի երեք ալքաներ, Ազնուական՝ հըզօր. Գունթեր եւ Գերնտ,

1. Իմ Սիոի երգը քիչ ատենէն լոյս կը տեսնէ աւելցած հատորով. կարգաւ փափագողները դիմեն ՏԵ. պարանի Տնչու.Քեան:

Անգղազգական մարտիկներ, փոքրը՝ Կիզլհեր, Դիւցազն ընտիր. քոյր էր ստոնց օրիորդն, Ուրուս վերայ կը հսկէին այս պետներն:

Այս իշխաններն էին Բարի՝ մեծատոհմ.

Անհունօրէն արի՝ յանգուզն, անթերի գիւցաղուներ. Բուրգոնդիա կը կոչուէր իրենց երկիրն. եւ Էջեփի երկրին մէջ Հրաշալիքներ գործեցին քաջ արութեան:

Կը բնակէին Հռոմէոսի վրայ ի վորմս՝ Իշխանութեան մէջ իրենց. շատ ասպետներ Կառապեցին անոնց՝ իրենց հողերէն՝ Մեծ պատիւով՝ որչափ ատեն ապրեցան.

Անոնք կորան սակայն մահով մ՝ողորմուգ Ազնւական զոյգ կիներու նախանձէն:

Ուտէ անուամբ կը յորջորջուէր մայրն իրենց, Հըզօր դիւոյ, Դանկրամ՝ անունն իրենց հօր. Որ երբ մնաւ անոնց թաղուց ունեցածն.

Ինք մարդ մըն էր շատ կաշմուռն ու կարշնեղ, Եւ ստացած մեծ փառք իր առնոյգ հասակին,

Ինչպէս ըսի, թագաւորներն այս երեք Հըզօր էին եւ քաջարի. եւ Նոյնպէս իրենց ձեռքին տակ ունէին լաւագոյն Քաշերն՝ որոնց մասին խօսած ըլլալ մարդ, Ամէնքն ալ շատ քաջ եւ մարտի մէջ խիզախ:

Կային Հազէնը Տրոնյէի եւ Դանկուարտ՝ Եղբայրն իր ժիր. Մեցէն կային տէր Որտուին, Եւ մարգարաններ երկու՝ Գեբէ եւ Էքուարտ,

Եւ Ալցէն Զոլթեր՝ անոգ կորովով:

Հոռմուղ՝ պետն էր խոհանոցին, քաջ մարտիկ, Սինդուղ՝ Հունուղ պարտք ունէին հսկելու Արքունիքին, հանդիսութեանց, զերդ ճորտեր Արքաներուն. իրենց ձեռքին տակ ասոնք Ունէին զեռ շատ դիւցազներ, զորս կարող զեմ՝ ամէնքն հոս թընէ իրենց անունով:

Մարաշախտ էր Գակուարտ, իր թոռը՝ Որտուին թագաւորին մատակարար. եւ Սինդուղ

Արի մարտիկը՝ մատըռուակ, եւ Հունուղ Սենեկապետ. էին ասոնք արծառնի կատարելու ամենաբարձր ըստմաներ: Ոչ ոք պիտի կրնար լիով բացատրել Իշխանութիւնն արքունիքին, անասման իր զօրութիւնն եւ շուքն իր բարձր եւ վեհ, Եւ այրուածին քաջ՝ որ ամբողջ իր կեանքով Զըւարթմամբ ծառայեց իր պետերուն:

Եւ աւասիկ Քրիմօհիդ երազ մը տեսաւ: Բազէ մ՝ունէր, հըզօր, չքնաղ եւ վայրի, Զոր կը ինամէր շատոնց. զանի խեղճեցին ճապուհներովն իրենց երկու արծիւներ. Աշխարհի վրայ ոչ ինչ ասկէ աւելի կրնար իրեն պատճառել ցաւ ու կսկիծ:

Եւ իր երազն իր Ուտէ մօրը պատմեց.

Որ լըկոցաւ ուրիշ կերպով մեկնել զայն Քան թէ այսպէս. «Բազէն՝ զոր դուռն սընուցի՝ փետայ մըն է զանիւ, զոր դուռն չուտ պիտի Կորսեցընես՝ եթէ Աստուած չըպահէ:

— Ի՛նչ փետայի վրայ կը խօսիս ինծի դուռ, Սիրելի մայր: առանց սիրոյ մայրտիկի Կ՝ուզեմ ըլլալ ես միշտ. որպէս զի չհասնի ինծի մարդու մ՝երեսէն որ եւ է վիշտ: Այսպէս աղուոր պիտի մընամ մինչեւ մահ:

— Մի՛ այդքան շուտ երգնուր, վերայ բերաւ Եթէ կ՝ուզես աշխարհի վրայ երջանիկ լմայրն. Ունենալ սիրոյ, պիտի տայ սէրն ամուսնոյդ: Կիս մըն ես դուռ չքնաղագեղ. Թող Աստուած Ըզքեզ քարի ասպետի մ՝հետ միացնէ:

— Սիրելի մայր, Թո՛ղ այդ խօսքերը մէկդի: Տեսնուած է յաճախ, եւ շատ կիներու Որինեակով, թէ ինչպէս սէրը ցաւով Կը վերջանայ հուսկ. եւ կ՝ուզեմ խուսափիլ Երկուքէն ալ. այսպէս անվիշտ պիտի մնամ:

Քրիմօհիդ ըզգաստ կեանքով օրեր երջանիկ Ապրեցաւ շատ, ինքզինք ազատ պահելով Մերէ, եւ ինք չէր ճանչնար մէկն որ ուզէր Զինքը սիրել. մինչեւ որ հուսկ մեծ չըքով Բարետոհմիկ քաջ ասպետի մ՝եղաւ կին:

Եւ մեկնեց մայրն իրեն. ինչպէս յազնեցոց Եւ իր վըրէժն անոր խոշոջ մեքմաւոր Ազգականաց վըրայ, մէկուռն մահն եղաւ Պատճառ մահուան շատ մայրերու զաւակաց:

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Պ Ա Տ Ա Ն Ա Ր

Ս Ի Գ Յ Ի Դ

Կիզիլախտի մէջ կ՝անէր այն ժամանակ Որդին զանիւ թագաւորի մը — Սիգմունդ Էր հօրն անունը, Սիգելիւի մօրն անունն — Հռոմէոսի անփը զնտեղած աւանի՝ Մը մէջ՝ ամուր եւ ճանչցըւած հեռուներն. Այդ աւանին Քսանթիէն անուն կու տային: Զեզ պիտի ՚սեմ թէ այն հերոսը ի՛նչքան Գեղեցիկ էր. մարմինը զերծ էր ամէն Բիծէ՝ ամէն արատէ: չուտ մը դարձաւ Քաշախիզախ այն մարդն՝ հըզօր, հոյանուն: Ո՛հ, ի՛նչ մեծ փառք շահեցաւ այս երկրի վրայ:

Սիգֆրիդ անուն ունէր արի այն հերոսն: Ան այցելեց շատ երկիրներ՝ շընորհիւ իր աննւաճ կտրընութեան. տարաւ զինք

իր քաջութիւնը շատ օտար երկիրներ.
Ո՛հ, ինչպիսի՜ ժիր՝ երազուողն քաջեր
Գըտաւ անի Բուրգոնիներու երկրին մէջ:
Սիգֆրիդի լաւ ժամանակին եւ առոյգ
իր օրերուն մասին կրնայ մարդ պատմել
Ջարմանհարպ ըստներ. ի՛նչ փառք էր կապուած
իր անունին, որքան չքնաղ էր մարմինն.
Եւ թէ՛ որքան գեղեկագեղ տիկիններ
Սիրած էին խանդավաղաթ սիրով զայն:

Կենցուցին զայն պարտականաշահ խնամքով:
Բայց ինչպիսի՜ յատկութիւններ հանց զուրս
Ան իր խորթէն: Հայրենական իր երկիրն
Հռչակուեցաւ առով. անչափ ան ինքզինք
Ամէն բանի մէջ երեւցուց կատարեալ:

Հասակին մէջ էր արքունիք երթալու.
Կ'ըղձակաթէր ամէն զքիւքը տեսնել.
Շատ կիներ, շատ օրիորդներ կ'ըղձային
Որ զայն իր կամքը միշտ իրենց բերէր քով.
Շատերն իրեն համար մեծ սէր ունէին,
Բան մ'որ ծածուկ չէր դեռափթիթի՜ դիցազնի:

Անպահապան երիվարել քիչ անգամ
Կու տային թոյլ առոյգագեղ կարեցին:
Անոր Սիգֆրիդը եւ Սիգլինդը հացուցին
Հօրն ըզգեստներ. իր հսկէին անոր վրայ
Զօգօն մարդիկ՝ պատուին յարգք փառոյ:
Այսպէս կրցաւ շահիլ մարդեր ու հողեր:

Երբոր հասաւ իր գորութեանն, եւ կրցաւ
Այլ եւս զէնք կըրել, իրեն տրուեցաւ
Այն ամէն ինչ որ կարեւոր էր իրեն:
Ան ըսկըսաւ աղուոր կիններ փնտռել
Որ կ'անձկային տեսնել, ամէն պատիւով
Սակայն՝ Սիգֆրիդը գեղեցիկ եւ արի:

Եւ աւասիկ Սիգմունդ իր հայրն իմացուց
Իր մարդերուն թէ՛ մեծ հանդէս մը կ'ուզէր
Սարքել իր սերտ բարեկամացը համար:
Լուրը ուրիշ թագաւորաց երկիրներն
Առին տարին. ըլլայ բընիկ թէ՛ օտար՝
Ամէն մէկուն կու տար մէկ ձի, մէկ ըզգեստ:

Ծարք ուր գտնէր երիտասարդ մը ազնիւ
Որ հայրենի զարմովիւն ասպետ պէտք է՝ լլար,
Ջայն հանդէսին կը հրաւիրէր երկրին մէջ.
Եւ վերջն անոնք երբ ժամանակը հասաւ
Երիտասարդ արքային հետ սուր առին:
Բզառնելի բանիւ կրնան պատմելի
Մասին տօնուտ եւ չքքեղ այն հանդէսին.
Արժանի են թէ՛ Սիգմունդ թէ՛ Սիգլինդը
Ըտանալու մեծ փառք իրենց մեծաճոխ
Առատութեանն համար. իրենց ձեռքն ըրաւ
Լայն նուէրներ, ասկէ՝ տեսան երկրին մէջ
Շատ տարներ որ ձի հեծան իրենց հետ:

Պէտք էին չորս հարիւր սրակիր կտրիճներ
Ըզգեստ առնել Սիգֆրիտի հետ միասին:
Անխնշ Գործի էին չքնաղ շատ կոյսեր:
Անոր սիրոյն՝ ազնիւ քարեր անհամար
Ոսկին մէջ կ'անցնէին ընդելոյգ,
Ջոր կ'ուզէին երիտասարդ եւ խելոյտ
Դիւցազներուն ըզգեստներուն վրայ բանիլ
Նըկարակերտ, որպէս զի այնպէս չըլին:
Տուաւ հիւրընկալն արքայական պատրաստել
Աթոռներ մեծ թուով յանդուգն՝ անվնէր
Մարդաց համար, երբոր Սիգֆրիդ՝ ամառուան
Արեւարձին՝ ստացաւ տիտղոս ասպետի:

Շատ ասպետներ ազնիւ եւ շատ հարուստներ
Քաղաքէն՝ մայր եկեղեցի փութացին.
Լաւ կ'ընէին ծերունիներն ուղղելով
Եւ վարելով երիտասարդ անփորձներն,
Ինչ որ ըբաժ էին երբեմն իրենց ալ:
Հոն հաճոյքներ վայելեցին զանազան
Եւ աչքերին անոնց ի տես՝ զուարճացան:

Հոն պատրաստ մ'երգըրեցաւ ի պատիւ
Ատուածութեան, իւր փութային խուռներամ
Մարդիկ՝ առոյգ երբ մարտիկներն հաստուեցան՝
Ասպետութեան տովորոյթին համաձայն՝
Ասպեան՝ աննիկ պատիւներով մեծաշուք,
Որոնց յետոյ երբեք եղմանը չեղաւ:

Կը վազէին հապշտապ դէպ ի այն տեղն,
Ուր որ կեցած էին ձիերը թամբուած:
Աւքունիքին մէջ Սիգմունդի՝ բազմախումբ
Մարտը այնքան ոգեւորուած էր եւ բուռն,
Որ կը թնդար սրբա՛ն՝ պալաւս համարին:
Կը հանէին շփնդ մեծ արի մարտիկներն:
Մարդ հարուածները նորերուն՝ փորձերուն
Կրնար լըսել, եւ ճարճատիւրը ջարդուած
Նիգալներուն մինչեւ երկինք կ'ելլէր վեր:
Չեռքերէն շատ զիցցաղներու՝ կտորներն
Աշտեներու կը թռչէին արքունիք:

Կը դիտէին այրեր՝ կիներ բոբը կըռնւն:
Արքայական ասպնշականն աղաչեց
Որ դադրեցնէին. առին տարին նըժոյգներն:
Կը տեսնէին շատ հաստաբեւտ ասպաղներ
Փշրուած, շատ ազնիւ քարեր ցիրուցան
Մարգին վըրայ, ինչպէս եւ շինջ թիթեղներ
Վահաններու՝ բախումին բուռըն թափէն:
Հիւրերն իրենց սահմանուած տեղը նստան:
Կերակուրներն շատ պատուական եւ զինի
Անուշաբար՝ զոր պալտեցին ճոխութեամբ՝
Տըւին անոնց իրենց խոնջէնք մոռնալ:
Օտարներուն եւ բնիկներուն անխտիր
Ի՛նչ մեծարանք եւ պատիւ չէ որ ըրին:
Անցուցին օրն անոնք ուրախ եւ զըւարթ:

Երեցան հոն թափառական շատ մարդիկ,
Որոնք սակայն չընկեցան ծոյլ ու դատարկ:
Երառայեցին վարձքով հարուստ մարդերու
Որ հոն էին: Գովեստներով Սիգմունդի

Ամբողջ երկիրը լեցունեցաւ թաթաղուն:
Երկտասարդ Սիգֆրիդին տուաւ թագաւորին
Աւատ՝ գիւղեր ու քաղաքներ, ինչպէս ինքն
Ընդունեւ էր: Առատաճոխ եղաւ ձեռքն
Հանդէպ զէնքի՝ եղբայրներուն: Համապարհն
Որ զիրենք հոն բերաւ անոնք կ'օրհնէին:

Տօնը մինչեւ եօթներորդ օրը տեւեց:
Հոն Սիգլինդն՝ հին սովորութեան համեմատ՝
Բաշխեց կարմիր սուկի ի սէր իր որդւոյն:
Ձի նէ անոր ապահովել կը ցնակար
Սէրն ու յարգանքն իր համօրէն հիւրերուն:
Աղքատ՝ մուրկի կարելի չէր գտնել հոն:
Ձի թագաւորն ու թագուհին կու տային
Ըզգեստ ու ձի, կարծես վերջին օրն ըլլար
Իրենց կենացին: Կարծեմ ոչ մէկ արգունիք
Ակրան առատ նուէրներ երբեք չըտրուաւ:
Վերջացաւ տօնն արժանազով պատիւով:
Քաջ իշխաններ յաճախ ըսին անկէ վերջ
Թէ զեւսփթիթ պետին պիտի ուզէին
Սիրով ճորտեր ըլլալ: Սակայն ինք Սիգֆրիդ
Առոյգազեղն՝ ատոր փափագը չունէր:

Որչափ ատեն որ ապրեցան Սիգմունդ
Եւ Սիգլինդ, իրենց որդիին՝ սիրելի
Երկուքին ալ՝ չուզեց բռնաւ կապել թագ:
Սակայն կ'ուզէր ինք պետ ըլլալ՝ այն մարտիկն
Արի՛ խիզախ, երբ ո եւ է վըտանգներ
Ըսպառնային հայրենական իր երկրին:
Եւ ո՞վ պիտի յանգըզներ զինք նախատել:
Հերոսը պերճ անգամ մը երբ զէնք առաւ,
Ա՛լ չըկեցաւ հանգարտ: Իրեն հաճելի
Պատերազմներն էին միայն, եւ դալձուց
Զինք զօրութիւնն իր բազուկին՝ անուանի
Օտարական երկիրներուն մէջ բոլոր:

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԽԻՆԵԱՆ

(Շարայարելի)

ԵՐԲ ՊԱՏՈՒՀԱՆՈ ԿԸ ԲԱՆԱԾ...

8 ԵՐԵՐ

Լուսամուտէ քաղցրաժպտո ներս կու գան
Թարմ արեւին համրոյրներ:
Ու նոր զարթնող թռչնիկներու զայլայներ,
Երբը զըւարթ բընութեան:

Հողին զըրկէն բուխորիկներն ոսկեման
Խունկ եւ աղօթք կը շնչեն:
Փոքրիկ ծաղկուք հին, կոշնակի զօղանջէն,
Սիւ աշուկին կը բախան:

Քովը ժամին ցօղով լեցուն բարտիներ,
Կ'այրին մոմեր արեւէն:
Սոսափիւնով կ'երգեն թուփեր մեղմօրէն,
Քըշոցակիր հրեշտակներ:

Աղօթարան համատարած կանթեղէն
Հըրդենուած է լուսալիր:
Քողաքոդուած կոյս ամպիկներ ոսկածիր,
Վերնատան մէջ կ'աղօթեն:

Արեգակի ախքներուն մէջ ծըփուն
Մարիկ հաւքեր կը լողան:
Եզին թողած շողքն արտին մէջ զեղձկան
Կը պըլպըլայ գոյնըզգոյն:

Հերմակ գառներն են մարդին մէջ տաբածուած
Ինչպէս կոյսին բիւր գոհար:
Սըրընգի ձայնն հովտէ հովիտ շընչասպառ
Սըրտիս կու գայ թեւաբաց:

Արած ջըրով կաթնաղբիւրէն կը լեցնէ
Հարսն իր սափոր կաւեղէն:
Դեղձան ծառերն ոսկեհիւսակ կողով մ'են
Մէջը վարդի թերթերէ:

Սարէն կու գայ մանկիկ քամին հեւալով,
Ջերմ կարօտով է մաշեր:
Ու սանտրելով ծաղիկներու գանգուրներ՝
Կ'անցնի սարսուռ մը թողլով:

Տերեւն տակ ոսկեհատիկ ողկուզէն,
Շաղիկն անոյշ կը կաթէ:
Տանձն ու խընձոր լուսափրփուր յակիթէ՛
Լեցուած կաթով կախուեր են:

Պատուհանիս տակը բոպիկ մանուկներ
Ոսկի հողով կը խաղան: